

Populismen som politisk parti og tidsånd

Skrevet af: **Redaktionen** | Offentliggjort: 15. august 2015

"Kunne det have været Dansk Folkepartis skæbne?", skrev Jyllandsposten (JP) i en artikel den 2. august om Fremskrittspartiets markant faldende tilslutning i Norge, efter at partiet gik i regering sammen med Høyre".

Logikken bag JP's spørgsmål er selvfølgelig den gamle Per Hækkerupske (om SF i sin tid): At når først de populistiske partier eller venstrefløjspartierne, der forstyrrer den herskende orden, kommer "under ansvarets åg", vil glansen gå af Skt. Gertrud. Enten retter de ind og bliver fornuftige (hvorefter de mister vælgertække), eller også mister de vælgertække, fordi de ikke kan levere varen. "Det er så nemt, at stå udenfor uden ansvar og præsentere enkle svar på komplicerede spørgsmål". Underforstået, at ansvar altid er det tunge lod for repræsentanterne for den herskende orden.

I samklang med JP's spørgsmål er jagten på DF's meriter også gået ind. Politiken har påvist, at byrådspolitikere fra DF i 57 ud af 66 kommuner siden 2011 har været med til at skære ned på ældreområdet på trods af, at partiet bl.a. fører sig frem på ældresagen. Enhedslistens Finn Sørensen er i den anledning ude og beskylder DF for hykleri. De "seriøse forskere" kalder også kioskbaskeren om udflytning af statslige institutioner til provisen for populistisk blændværk.

I den mere seriøse afdeling kritiseres DF heftigt for ikke at ville gå i regering. Den kritik har det hen over sommeren været vanskeligt for partiformand Thuelsen Dahl at få lagt i seng. Partiets afvisning af at gå i regering - og læg mærke til formuleringerne "på nuværende tidspunkt" - ophøjes nu af de politiske kommentatorer til den væsentligste årsag til partiets tilbagegang til ca. 18 % i den seneste måling.

Samme afsløringslinje lægges også for dagen her under de indledende øvelser til finanslovsforhandlingerne, hvor DF har bundet sig til at ville hente penge til sundhedsvæsenet, ældreområdet, politiet og til at få gennemført øgede stramninger overfor asylansøgere. I kommentarerne skinner det igennem, at det kun er et spørgsmål om tid, hvornår DF løber fra løfterne. Men som partiets ledelse forebyggende udtaler, så møder DF aldrig op med ultimative krav, og med finansordførers formulering respekterer man den virkelighed, der eksisterer.

Sidstnævnte (den virkelighed, der eksisterer) præsenteres i statsministerens redegørelse for resultatet af regeringens kasseeftersyn. Eftersynet viser - uden at det kan overraske - at budgetunderskuddet ligger tæt på grænsen for det strukturelle underskud, så der "ikke bliver mange penge at gøre godt med", og at "det kan komme til at betyde, at vi (finanslovsflertallet) skal kæmpe en brav kamp for overhovedet at holde os indenfor budgetreglerne".

Med andre ord: Ansvarets åg er til at få øje på, og alle de andre partier er parate med den ene afsløring efter den anden, der kan tydeliggøre for alle, at populistiske partier ikke kan levere varen og ikke "vil tage ansvar", hvilket i den logik forhåbentlig vil føre til, at DF's mange vælgere, når skuffelsen indtræder, vil søge tilbage til de "rigtige partier", der både anerkender det liberale demokratis spilleregler, ikke forsimples politik til slogans og også tager ansvar i de situationer, hvor der "skal træffes svære og ikke nødvendigvis populære beslutninger".

I parentes bemærket er det ganske interessant, at ingen af de traditionelle partier kritiserer DF for at have givet den til enhver tid siddende regering en blankocheck, hvad angår indgåelse af økonomiaftaler med kommuner og regioner, selv om disse aftaler måtte medføre betydelige

forringelser af kommunernes og regionernes økonomi. Den vigtigste grund er vel nok, at både Socialdemokratiet og de Radikale har forpligtet sig på lignende måde. DF har hermed fået frit slag til på platteste vis at kræve en "ny ældrecheck" ved finanslovsforhandlingerne. Regeringen kan så skære yderligere ved næste års økonomiforhandlinger, og så kan møllen starte forfra.

Som opfølgning på foran nævnte artikel fra JP, har dagbladet indenfor de sidste fjorten dage bragt flere lange artikler, der behandler især de højrepopulistiske partiers udvikling i Europa. Som gennemgående træk fremhæver analyserne, at flere af partierne, har gjort op med børnesygdommene og lagt afstand til tidligere tiders ekstreme racistiske udfald og stærkt reaktionære nationalisme. De er blevet salonfæhige. De har lært det liberale demokratis spilleregler og diskurs. De er blevet langt mere raffinerede i deres retorik, selvom de stadigvæk står som repræsentanter for protesterne fra "folkedybet" mod eliten og dens undertrykkende formynderi. Artiklerne i JP henviser til FPØ i Østrig, Front Nationale i Frankrig, Lega Nord i Italien, De sande Finner i Finland og også den urbaniseringsproces, som Sverigesdemokraterne er i gang med. Kendetegnene for alle disse partier og måske også for AfD ("Alternative für Deutschland") i Tyskland er, at de enten spiller eller er på vej til at spille en væsentlig rolle i de respektive landes politiske landskab.

Artiklerne kunne have konkluderet, at anomalien breder sig. Det er undertonen i argumentationen. Men det gør den ikke.

Ikke desto mindre deler man opfattelse med mange, der betragter "anomalien" som symptom på et efterhånden dysfunktionelt, repræsentativt demokrati, der har udelukket store vælgergrupper fra politik og indflydelse, og for hvem kun den populistiske protest og antielitære vrede er tilbage. Populismen som specifikt parti eller bevægelse anskues i denne optik som de undertrykte og umyndiggjorte massers protestform, hvilket selvsagt må indebære, at de etablerede partier har en forpligtelse til at genoprette fornuften og inkludere de ekskluderede - bl.a. ved at overtage de politiske temaer, som de populistiske partier vinder frem på og indsætte dem i en mere seriøs og ansvarlig sammenhæng.

Men hvad nu hvis Jyllandspostens logik, som jo deles af mange, ikke holder? At de populistiske partier ikke kun går tilbage, når de tvinges ind under ansvarets åg. Men at der faktisk er flere og mere urovækkende årsager til deres tilbagegang eller måske rettere spektakulære udsving i opinionsmålingerne. Fremskrittspartiets tilbagegang i Norge og DF's i Danmark ved sidste måling kunne måske hænge sammen med, at de er under hård konkurrence fra de øvrige partier, der uden selv at vedkende sig det, er blevet en del af den populistiske politik. At politik ved at blive underordnet tvingende økonomiske rammer er blevet banaliseret i en grad, så der næsten er tale om *ikke-politik* uden megen substans, men med en overflod af populistiske markeringer. At politik er blevet til et væv af usammenhængende enkeltsager, der ikke rækker ud over aktualitetens konjunkturer, og hvor intet er for småt til at trække de store overskrifter.

Banaliseringen af politikken, den ekstreme individualisme og det designede snæversyn indenfor "den nødvendige politiks grænser" er ikke de populistiske partiers fortjeneste, men de har som ingen andre forstået at få det maksimale ud af den politiske tidsånd og sætte dagsordener, som de andre partier følger. I den forstand kan man måske sige, at de populistiske partier, når de når en vis størrelse, kan blive ofre for deres egen succes.

Skulle det forholde sig sådan, er det en anden logik, vi iagttager. De populistiske partier adskiller i stadig mindre grad fra mainstreampartierne og bliver af samme grund vanskeligere at udskille og isolere som ekstreme symptombærere. Deres pervertering af politik er blevet almen.

De populistiske partier afviger ganske vist stadig fra de traditionelle mainstreampartier ved mere

radikalt og kamæleonagtigt at vælge de enkeltsager, der bedst reflekterer vreden hos de oversete samfundsgrupper og udfordrer den samfundsmæssige elite. Men forskellene reduceres efterhånden fra gab til grader. Det får som konsekvens, at det er uhyre vanskeligt at ville fastholde eksempelvis DF på, om partiet får gennemført sine politiske mærkesager. For hver gang DF politisk tvinges til kompromis, finder partiet nye sager, som i en eller anden grad trækker et eller flere af de traditionelle partier med.

Kan DF eksempelvis ikke komme langt i finansloven med sit overordnede krav om en offentlig vækst på 0,8%, kan man dreje fokus og sætte domstolene under pres og rejse en langvarig debat om minimumsstraffe, hvor det dybtliggende hævnmotiv køres helt til stregen. Her som i andre enkeltsager er det vigtigt at forstå, at DF ikke trækker en sag om domstolenes og dommerstandens "blødsødenhed" ud af den blå luft. Hævn- og strafmotivet er trængt dybt ind i dansk politik over en bred kam og har fortrængt de positive og sammenhængende forestillinger om samfundsforandringer til periferien. Flere af de andre partier, deriblandt Venstre og Konservative står parat til at følge DF et stykke ad vejen på samme måde som på asylspørgsmålet, hvor Inger Støjbjerg konkurrerer med Martin Henriksen fra DF om at formulere de mest stupide forslag til at holde flygtninge væk fra Danmark og "i kampen mod østarbejderne, der tager arbejdspladser fra danskerne", som Søren Espersen formulerer det i en kommentar til statsministerens politiske udspil.

Som JP's artikelserie også påviser - hvilket er nok så vigtigt - har flere af de store højrepopulistiske partier forladt den rabiateracistiske retorik og orienteret partierne i retning af sociale enkeltsager, der appellerer til de grupper i arbejderklasserne og de lavere lag i middelklassen, der er hårdest trængt socialt, og som ikke længere oplever at have et parti, som varetager deres interesser så som de traditionelle socialdemokratier. Det har angiveligt også udvidet vælgerappellen.

Men det er og bliver kun en del af forklaringen på partiernes fremgang. Med til forklaringen hører også, at de populistiske partiers vidtgående magtcentralisering og topstyring og dyrkelse af karismatiske partiledere ikke længere er et særkende. Den proces har alle de andre partier også været igennem, og den seneste valgkamp er kun den foreløbige kulmination på enkeltsagspolitik, personfikseret valgkamp, politiske beslutninger forbeholdt de ganske få, massage af pressen og koreograferede møder med vælgerne helt ud i yderste led. Som hos DF er også de traditionelle partiers medlemmer blevet degraderet til plakatoopsættere, løbeseddeluddelere uden indflydelse på den politiske linje og uden nogen afgørende betydning i partiernes møde med vælgerne. Dvs. hele det inderste grundlag for det liberale repræsentative demokratis sundhed er blevet svækket over hele spektret af partier, hvilket også har betydet, at DF's til tider hårdhændede topstyring ikke længere er iøjnefaldende og stemplende.

Derudover er der over en lang periode, der i hvert fald rækker tilbage til indkøringen af strukturreformen, foregået en forskydning af magten fra Folketing til regering og hele det overvældende, teknokratiske bureaukrati. Hvor "styringshåndværket" har fortrængt de sammenhængende politiske interessemodsætninger. Det er sket samtidig med, at de store interesseorganisationers - bl.a. fagforeningernes - legitimitet systematisk er blevet beklikket. Og selv under valgkampen, hvor både de faglige organisationer og arbejdsgiverorganisationerne ellers havde barslet med nogenlunde sammenhængende politikprogrammer, fik de stort set ingen betydning. Men en af grundene til, at de store interesseorganisationer ikke fastholdt og udbyggede deres pres, kan måske hænge sammen med, at også her er enkeltsagspolitikken trængt ind, fordi de interne interessemodsætninger er så udtalte og interessen i at bevare medlemstallet så desperat, at heller ikke disse organisationer formår at fremstille sammenhængende politiske udspil, som kan bruges til meget andet end vinduespynt.

Om det er Venstres mindretalsregering, Konservative, Socialdemokratiet eller andre, så har de alle det til fælles, at de ikke længere repræsenterer sammenhængende samfundssyn endsige bud på en

begribelig, attraktiv, perspektivfyldt fremtid og en sammenhængende reformpolitik. Fælles for dem er, at de i deres fragmenterede politiske bud underordner disse de økonomiske modellens prognoser. Skillelinjerne går hovedsagelig på, hvor accenten på de dagsaktuelle politiske temaer som sundhed, ældre, uddannelse og flygtninge lægges. Men hvad det er for en samfundsindretning, partierne vil udvikle, og hvordan de skal udvikles osv. fortøner sig til overskrifter, der kan betyde alt og ingenting.

I et sådant politisk farvand finder de populistiske partier deres bedste vækstbetingelser, hvilket dog ikke er ensbetydende med lineær vækst eller stabil styrke. Tværtimod vil disse partier inklusive DF, hvor meget partiet end disciplineres og strømlines, tage spektakulære op- og nedture alt afhængig af de øjeblikkelige politiske- og sociale konjunkturer. Det er i den sammenhæng langt mere interessant, at de samme partier, der i dag har modereret deres retorik, i morgen kan skærpe deres enkeltsagspolitik uden de store problemer, fordi de politiske grænser i det hele taget er flydende og tildækker de mere grundlæggende modsætninger i samfundet.

Det er f.eks. tilfældet med kravet om eftersyn af domstolens praksis. Skåret ind til benet er DF's nye udfald et anslag mod det repræsentative demokratis magtdelings- og balanceprincip, hvor en forbigående folkestemning kan omsættes til ret. En sådan radikaliseringsproces kan ikke udelukkes som betaling for, at DF accepterer regeringens finanslovsudspil. Den nye justitsminister varmer allerede op.

Det skal også blive interessant at se, hvor radikalt "øremærkningsprincippet" formuleres i forhold til ældreydelser eller sundhedsydelser - i øvrigt stik imod god, liberal tænkning, som Venstres ordfører fremhæver, og ligeså interessant bliver det at se, hvor langt DF og de borgerlige vil gå for at sanktionere kommunerne og sætte det kommunale selvstyre under ministerielt pres, hvis kommunerne eller regioner omgår "øremærkningen".

Pointen bliver, at graden af politisk ekstremitet, hvori fremmedfjendskhed, magtcentralisering, undergravning af det repræsentative demokrati og yderligtgående nationalisme træder frem som gennemgående temaer, ikke alene afhænger af de populistiske partier, herunder DF, men først og fremmest af, i hvilken grad hele det politiske landskab og miljø indoptager de populistiske elementer - dvs. af i hvilket omfang populismen og enkeltsagsorienteringen som politikform tegner den politiske tidsånd.

Den anden pointe bliver, at i et sådant politisk miljø afsvækkes det samlede politiske miljøes rationelle immunforsvar, og det vil blive stadigt vanskeligere f.eks. at hænge især de populistiske partier op på manglende sammenhæng og fornuft i deres politik, fordi alle bidrager til at opløse fornuften i, hvad der umiddelbart giver stemmer og politisk magt.

Det må få som konsekvens, at kritikken af og kampen mod de populistiske partier skal udvide sit perspektiv og føres som en kamp mod populismen som fremherskende politikform og ikke ensidigt mod det enkelte parti, fordi den fremgangsmåde identificerer symptom med problem.

DF's hovedpine består ikke i, at det er blevet det største parti i den borgerlige blok og indtil videre afviser at gå ind i en Venstreledet regering, selv om mange vælgere udtrykker utilfredshed med den beslutning. Problemet ligger derimod i *begrundelsen*.

I forskellige varianter argumenterer partiledelsen for, at DF skal placere sig der, "hvor partiet opnår størst indflydelse". DF opfatter med andre ord ikke sig selv som et parti, der skal tage *lederskab* og føre dét Danmark, som ellers besynges så højt, samlet ud af krisen og ind i en periode med fornyet opsving og velfærd for alle. Partiet indskrænker sine ambitioner til at *øve indflydelse*, men overlader det til de store traditionelle partier som Socialdemokratiet og Venstre at føre "*den nødvendige*

politik".

For hverken DF eller nogen af de andre populistiske partier kan qua deres indre natur lede noget som helst, der rækker meget ud over dagspolitikken og protesten uden at åbne for de indre interessemodsætninger, som den populistiske enkeltsagspolitik kun indkapsler, men ikke ophæver. De vil aldrig kunne skabe samfundsmæssig- og politisk stabilitet eller for den sags skyld føre en sammenhængende reformpolitik uden at ligge i konflikt med snart den ene, snart den anden samfundsgruppe, herunder også de udsatte og undertrykte samfundsgrupper, som ellers er partiets centrale basis.

Af samme grund er det selvfølgelig her, at kritikken af og angrebet på DF og andre populistiske tendenser skal sættes ind: Mod deres manglende evne og vilje til at føre samfundet nogen steder hen, fordi de dybest set kun har utilfredshedens og protestens, men ikke forandringens kraft i sig.

At sætte ind mod netop DF's akilleshæl forudsætter, at den konkrete kritik forbindes med en langt bredere radikal kritik af populismen som politisk tidsånd og den igangværende nedbrydning af det repræsentative demokrati som system for folkesuveræniteten.

Kort sagt forudsætter det, at der findes partier - og de skal selvfølgelig findes på venstrefløjen - der tør fastholde retten til og nødvendigheden af at føre politik på et sammenhængende velfærdsprogram og på en måde, der både involverer de folkelige og sociale organisationer og i praksis respekterer de grundlæggende demokratiske principper for repræsentation og deltagelse.